

CAPUT QUARTUM

DE ATTRIBUTIS DEI RELATIVIS

ARTICULUS PRIMUS

De omnipotentia et creatione.

Quoniam ea, quæ de omnipotentia Dei, atque de natura et conditione creationis dicere oporteret, satis innotescunt ex his, quæ de rerum possibilitate in Ontologia, præsertim vero de mundi creatione fuse in Cosmologia disseruimus, pauca hic subijcere sufficiet pro pleniori hujus rei notitia. Itaque,

1.^o Potentia *passiva*, utpote *receptivitate*, si ita loqui fas est, ac proinde potentialitatem et imperfectionem ex proprio conceptu includens, a Deo est penitus removenda. Contra vero, potentiam *activam*, quæ virtutem seu vim aliquid efficiendi ex proprio conceptu dicit, summam Deo concedere oportet.

2.^o Et quidem, potentiam summam vel potius infinitam in Deo reperiri, satis constat: 1.^o quia in Deo, qui est actus purus et simplicissimus, vis agendi identificatur cum ipsa essentia: unde, cum hæc sit infinita, ut ostensum est, etiam ipsius potentia activa infinita debet esse; 2.^o quia potentia activa in unaquaque re respondet et commensuratur naturæ rei, quæ est fundamentum et radix virium agendi; sed natura Dei est illimitata seu infinita quoad esse; ergo etiam quoad vim agendi: qua in re egregie D. Thomas: «Esse autem divinum, super quod ratio divinæ potentiæ fundatur, et esse

Deo. Homo enim habet cognitionem obumbratam, et cum discursu veritatis notitiam sumentem. Unde (ex quo) accedit ei dubitatio, et difficultas in discernendo et judicando.» *De Verit.*, q. 24, art. 3.^o

infinitum, non limitatum ad aliquod genus entis, sed præhabens in se totius esse perfectionem»¹.

3.^o Ergo vere inest Deo *omnipotentia*: nec enim aliud hoc nomine intelligimus, nisi potentiam infinitam et illimitatam, quæ ad *omne* ens porrigitur. Ast Dei potentia omne ens complectitur, sive ex parte subjecti, sive ex parte objecti. Ex parte quidem *subjecti*; quia ejus subjectum est essentia divina, quæ continet omne ens, seu totius esse plenitudinem: ex parte *objecti*, quia ejus proprium seu adæquatum objectum suntabilia absoluta, ac proinde quidquid potest habere rationem entis, vel contradictionem non implicat. «Quidquid potest habere rationem entis, ait D. Thomas², continetur sub possibilibus absolutis, respectu quorum Deus dicitur omnipotens.

4.^o Præ oculis tamen habeatur, quædam, quæ sunt possibilis absolute, a Deo tamen produci non posse, non quidem propter defectum vel limitationem divinæ potentiæ, sed ex aliqua *suppositione*, ex qua impossibile redditur id, quod ex se erat possibile. Sic possibile est absolute, omnes homines esse sapientes, sed ex hypothesi, quod decreverit Deus, ipsorum quosdam insipientes esse, impossibile redditur sapientia omnium.

5.^o Cum Dei omnipotentia necessarium ac intimum nexum habet possibilitas creationis, quæ jure optimo definitur: *productio seu effectio entis ex nihilo*: ex nihilo, inquam, sui, quatenus nulla entitas præsupponitur, quæ habere possit rationem causæ materialis respectu rei, quæ creatur, non vero ex nihilo absoluto, quasi creatio nullam realitatem præsupponat; immo, supponit necessario realitatem infinitam tamquam causam efficientem rei creatæ³. Dico *possibilitas*

¹ *Sum. Theol.*, 1.^a p., q. 25, art. 3.^o

² *Loc. cit.*

³ Inepte igitur, ne dicam stulte, Cousin rejicit hujuscemodi creationis definitionem, et quod magis mireris in homine, qui adversus eos indignatur, qui eum tamquam pantheistam et ca-

creationis, quia hujus *existentia* non necessarium, sed liberum ac contingentem nexum obtinet cum omnipotentia Dei, quæ infinita ac æque perfecta in se ipsa consistit, sive mundus existat, sive non existat ¹.

Nam, «quod Deus suam bonitatem amet, loquimur cum D. Thoma ², hoc necessarium est: sed ex hoc non necessario sequitur, quod per creaturas repræsentetur, cum sine hoc divīna bonitas sit perfecta. Unde, quod creaturæ in esse producantur, etsi ex ratione divīnæ bonitatis originem habeant (quatenus producantur ad manifestandam vel repræsentandam Dei bonitatem), tamen ex simplici Dei voluntate dependet.»

6.^o Quod si quis morosius contendat aut objiciat rerum creationem per Deum conciliari non posse cum existentia mali rebus creatis inhærentis, præsertim cum summum bo-

tholicæ doctrinæ desertorem accusant, innititur auctoritate Epicuri, Lucretii, Bayle, Spinozæ. En ejus verba: «Qu'est ce que la création? Voulez vous la définition vulgaire? La voici: créer c'est faire quelque chose de rien, c'est tirer du néant... Or, Leucippe, Epicure, Lucrèce, Bayle, Spinoza et tous les penseurs un peu exercés démontrent trop aisément que de rien on ne tire rien; que du néant rien ne peut sortir; d'où il suit que la création est impossible... Il faut donc abandonner la définition que créer c'est tirer du néant; car le néant est une chimère et une contradiction...», *Cours du 1828*, lib. 5.^o, p. 21 et seqq. Utique: nihilum absolutum et universale chimera est et contradictio; at nihilum subjecti vel materiæ extra Deum et præter Deum ante creationem nec chimera nec contradictio est, nisi atheis et pantheistis hominibus, quos laudat Cousin.

¹ Hic iterum habemus Cousin docentem cum pantheistis et catholicis necessitatem creationis. «En prenant une toute autre route, nous arrivons à cet autre resultat; que la création est, je ne dis pas possible, mais nécessaire... Dieu... s'il est une cause absolue, il ne peut pas ne pas créer...», In hisce confutandis non immoramur, ne agamus actum in Cosmologia, ubi de origine mundi per creationem.

² *Sum. cont. Gent.*, lib. 3.^o, cap. xcix.

num, prout est Deus, excludat omne malum, in memoriam hæc revocare sufficiat: 1.^o Summum bonum excludit quidem a seipso omne malum, non vero necessario excludit ab aliis; immo vero, si de malo, quod quidam *metaphysicum* appellant, sit sermo, illud necessario inest rei creatæ, quæ, qua talis, essentialiter limitata et imperfecta existit. 2.^o Mali existentia minime cum summo bono creante pugnat; nam illud, si est *physicum*, vel ad ordinem, varietatem, et conservationem mundi confert, ut rerum corruptiones et mutationes; vel ad hominis felicitatem ac veram perfectionem tamquam medium conducit, ut ærumnæ, ægritudines et similia, ac proinde non nisi improprie et relative solum mala dicuntur. Si vero sit *morale*, illud quippe, quod non causam efficientem, sed deficientem requirit, non a Deo, sed a sola creatura profluit.

7.^o Ergo absurda ac inutilis habenda est sententia Manichæorum asserentium, præter summum bonum dari oportere summum malum, quod sit malorum principium. Absurda quidem; quia malum est privatio vel carentia boni seu realitatis, ac proinde summum malum esset privatio vel carentia omnis realitatis, ac exinde nihilum. Inutilis etiam; quia mali origo et existentia in rebus creatis optime concipitur et explicatur, ut vidimus, quin nullum summum malum existat ¹.

ARTICULUS SECUNDUS

De Providentia Dei.

Prænotanda:

1.^o Providentia in genere est: *ratio ordinis rerum in finem*, quapropter Dei providentia definiri potest: *æterna ratio, qua Deus singula in suos fines particulares, et omnia simul in finem*

¹ Vid. *Estudios sobre la Filos. de Sto. Tomás*, lib. 2.^o, capítulos xxix, xxx y xxxi.

*universalem dirigit*¹. Dicitur *æterna ratio*, hoc est, cognitio, eaque practica, qua res omnes ad suum finem, sive particularem, sive universalem, a Deo diriguntur. Hinc providentia includit et actum *intellectus*, quo res ad finem ordinantur, et actum *voluntatis*, quo hæc ordinatio veluti approbatur, atque ad praxim reducenda decernitur.

2.^o Providentia ergo divina, in se spectata, ab æterno in Deo existit, sicut existunt actus intellectus et voluntatis: si vero spectetur ex parte termini, vel potius executionis ordinis providentialis, in tempore existit, sicut ipsæ res, quibus Deus providet. Atque hujusmodi executio in tempore ordinis providentialis proprie dicenda esset *gubernatio*, quantumvis hæc cum providentia vulgo confundatur.

THESIS

Deus de omnibus ac singulis rebus providentiam gerit.

Prob. 1.^o Si Deus de rebus omnibus et singulis providentiam non gereret, vel id esset, quia ignorat modum res et mundum gubernandi, vel quia non potest, vel quia non vult. Si primum; ergo Deus non est omniscius, nec summam scientiam habet, nec proinde est Deus. Si secundum; ergo non est omnipotens, nec verus Deus. Si tertium; ergo 1.^o Deus non esset bonus: quandoquidem creaturas suas non diligeret, eas fortuitis casibus, ac injustitiis hominum perversorum relinquendo et deserendo; 2.^o se ipsum negaret; quia cum creaturas ex nihilo libere produxerit, sibi ipsi debet ipsarum curam gerere, nec eas, postquam creavit, deserere, ac veluti despiciere potest.

Prob. 2.^o Deus est causa universalis omnis boni, quod in rebus omnibus ac singulis reperitur; sed in rebus invenitur

¹ Nostra hæc definitio, quoad rem et substantiam, congruit cum ea, quam Boëtius tradit his verbis: *Divina ratio in summo omnium Principe constituta, quæ omnia disponit.*

bonum, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad ordinem ipsarum in finem, præsertim vero in finem ultimum, cum fines particulares sint tamquam media respectu finis ultimi; ergo Deus est causa hujus boni, quod positum est in ordinatione rerum ad fines, sive particulares, sive universales. Ergo Deus providentiam gerit de omnibus rebus.

Ex his inferes sequentia

Corollaria:

1.^m Ergo res quævis, quantumvis minima, proprium aliquem et peculiarem finem sibi vendicat, atque a Deo mediis necessariis donatur pro ejusdem assecutione; quamvis hæc non raro nobis sint ignota.

2.^m Ergo res quævis tendit, ac pro suo modo operatur ad manifestationem gloriæ et potentiæ Creatoris, qui est ultimus finis tam universi, quam entium, ex quibus coalescit.

3.^m Ergo id, quod *casum* et *fortunam* appellamus, locum non habet nisi per respectum ad hominem et causas secundas; nam respectu Dei nihil est vere fortuitum, cum et præsciat, et ordinet omnia, quæ in mundo eveniunt.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Obj. 1.^o Si Deus providentiam de rebus gereret, maxime de homine; sed de hominibus providentiam non gerit; ergo. Prob. Si de hominibus providentiam gereret, non sineret, improbos deliciis et bonis affluere, dum probi ærumnis et doloribus vexantur; ergo, etc.

Resp. neg. min. Ad prob., dist. ant. *Si justæ non adessent causæ ad id permittendum*, conc.; *secus*, neg. Et quidem, quamvis nos ignoremus causas vel motiva, propter quæ Deus, probos vexari malis, improbos deliciis abundare, permittit, æquius foret nostram ignorantiam fateri, quam Dei providentiam evidenter demonstratam inficiari. Ast hic facile assignantur quædam saltem motiva. Ac 1.^o quidem, deliciæ, quibus improbi homines affluunt et abutuntur, pœnæ potius quam boni rationem obtinent, ita ut merito scri-